OPPGAVESKRIVING OG METODE I HELSE- OG SOSIALFAG

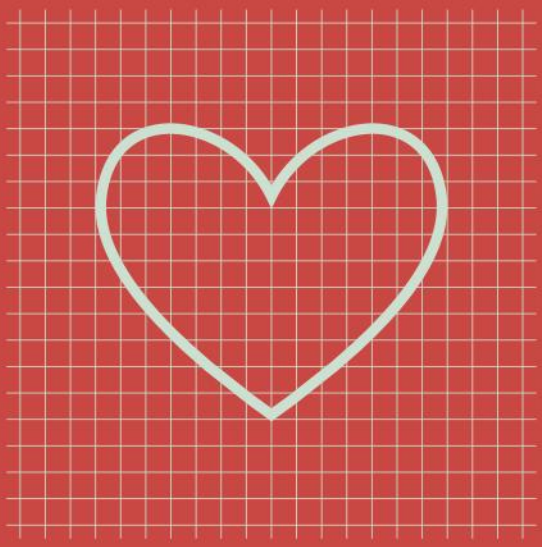

DIANA ASTRUP NIELSEN
THEA QVIST HJØRNHOLM
PETER STRAY JØRGENSEN

Med bidrag av
Thomas Kristian Nygaard Hansen

FAGBOKFORLAGET

OPPGAVESKRIVING OG METODE I HELSE- OG SOSIALFAG

OPPGAVESKRIVING OG METODE I HELSE- OG SOSIALFAG

Diana Astrup Nielsen, Thea Qvist Hjørnholm
og Peter Stray Jørgensen

Med bidrag av Thomas Kristian Nygaard Hansen

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2021 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

ISBN: 978-82-450-3848-4
1. utgave, 1. versjon 2021
E-utgaven er basert på 1. trykte utgave: ISBN: 978-82-450-3538-4

Originalens tittel:
Det gode bachelorprojekt i sundhedsuddannelserne.
Håndbog i opgaveskriving og metode
1. utgave, 2019
Utgitt på norsk med tillatelse fra Samfundslitteratur
Oversatt fra 1. utgave av Wenche Landaas

Elektronisk tilrettelegging: Hanne Sjøtrø
Forsidedesign ved forlaget

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Forord

Denne boken er skrevet for å gi studenter i helse- og sosialfag konkret veiledning i hvordan de metodisk kan gjennomføre et bachelor- eller mastergradsprosjekt og skrive oppgaven.

Forfatterne gjennomgår på en grundig og lett tilgjengelig måte alle sider og faser ved prosessen, og gir leseren klare svar på

1) hvordan man gjennomfører undersøkelsen på en vitenskapelig måte, og
2) hvordan man dokumenterer undersøkelsen i form av den ferdige oppgaven, som vitenskapelig tekst.

Boken springer ut av forfatternes omfattende erfaring med undervisning og veiledning. I tillegg trekker forfatterteamet veksler på råd fra en rekke andre fagpersoner som representerer et bredt spekter av helse- og sosialfag. Boken har også et rikt utvalg eksempler fra studentoppgaver.

Dette er en bruksbok, ikke en teoribok. Den har lite referanser – i hovedsak er disse begrenset til henvisninger til videre lesning. Og så er det selvfølgelig referanser i de tilfeller forfatterne står i gjeld til kildene.

Den norske utgaven er tilpasset norske forhold: studieplaner, lovverk og etiske retningslinjer.

Lykke til med bachelor- og masterprosjektene!

Innhold

1
Hva er et godt bachelor- og masterprosjekt i helse- og sosialfag? /11

Prosjektet skal leve opp til vitenskapelige prinsipper /13
Pentagonen: allmenne vitenskapelige prinsipper /14
Viktig: Du skal bruke teorier og metoder – ikke bare referere til dem /16
Helse- og sosialvitenskap og profesjonene: fokus på praksis /16
Hva gjør et prosjekt i helse- og sosialfag godt? /16
Forskjellige profesjoner innen helse- og sosialfag /17
Studieplan/semesterbeskrivelse og læringsmål/læringsutbytte /17
Etikken i prosjektet /17

2
Problemformulering /18

En problemformulering i helse- og sosialvitenskap er … /18
Problemformulering og arbeidsspørsmål /18
Et ekte helse- og sosialfaglig problem: profesjon og praksis i fokus /18
Problemformuleringen i oppgavens sammenheng /19
Vitenskapelighet /20
Andre problemord – begrepsavklaring /20
Ett spørsmål i problemformuleringen – men gjerne flere arbeidsspørsmål /21
Blooms taksonomi /23
Gode råd til problemformuleringer /25
Slik skriver du en god problemformulering i oppgaven og argumenterer for den /25
Problemstilling (problemfelt, problembakgrunn) /26
Den konkrete utformingen av problemformuleringen /27
Spør med hv-ord både i problemformulering og i arbeidsspørsmål /28

3
Skriveprosessen /31

Viktige styringsredskaper: innledning, pentagon, standardstruktur, konklusjon /32
Få skrevet noe /32
Tid og frister /33
Flere omskrivninger /33
Forskjellen mellom prosess- og produktskriving /33
Bruk datamaskinen systematisk /34
Bruk problemformuleringen – og glem problemformuleringen, og omvendt /34
Planlegging /34
Dokumentstyring /36
Ferdig tekst /36

4
Prosjektplan /37

Formålet med prosjektplanen /37
Prosjektplanseminar /38
Overordnede retningslinjer for prosjektplanen /38
Prosjektplanen kan gjenbrukes /44
Vurderinger i forbindelse med prosjektplanen: Gjør det enkelt /44

5
Tverrprofesjonelle prosjekter /45

Helse- og sosialvitenskapelig tilnærming /46
Gode grunner til tverrprofesjonelt samarbeid /47
Tverrprofesjonaliteten må avklares /47
Ta et møte med veilederen/veilederne, og gjør det tidlig /48

Hvor mange bør dere være i en tverrprofesjonell gruppe? /49
Det skal utarbeides et tverrprofesjonelt design /50
Tverrfaglig problemformulering /50

6
Skriving i grupper /51
Arbeidsfordeling /51
Planlegging i fellesskap /52
Justering av forventninger og beslutninger /52
Gruppekontrakt /52
Tilbakemelding /55

7
Bruk veilederen /56
Undersøk hvilke veiledningsmuligheter du har /56
Tidlig veiledning – første veiledning /57
Forbered alltid veiledningen /57
Løpende veiledning og oppfølging /58
Gode tekststykker til veiledning – dine leveranser /58
Veiledning til gruppeskriving /58

8
Litteratur og kilder /60
Husk: Kilder skal brukes! /60
Litteratursøk /60
Informasjonssøk under oppgaveskrivingen – hva og hvor? /62
Hvordan søker jeg? Søkemetoder/søketeknikker /63
Loggbok over søkeprosessen /72
Beskriv søkeprosessen din /74
Dokumentasjon av søkeprosessen – hvor skal de enkelte delene plasseres i prosjektet? /76
Vurdering av kilder /76
Les kildene med tanke på oppgaven /79
Skriv inn kildene i oppgaven – sitat og referat /81
Legitimering og kvalifisering av kilden /82
Forskjellige referansesystemer /82
Plagiat og avsmitting /83

9
Etikk /84
Etiske retningslinjer for forskning /84
Fritt informert samtykke /86
Hvem kan gi samtykke? /87
Hva er følgene hvis deltakeren trekker tilbake sitt samtykke? /90
Regler for behandling og oppbevaring av sensitive personopplysninger /91
Etiske retningslinjer og råd /92
Etiske vurderinger og dilemmaer /92
Prinsipper for vitenskapelig redelighet /93

10
Teori /95
Vitenskapsteori – et lite overblikk /96
Positivisme /100
Fenomenologi /108
Hermeneutikk /115

11
Kvalitative design /124
Valg av forskningsdesign /124
Å skape et design /128
Sammenheng mellom forskningsdesign, datainnsamlingsmetoder og analysemetoder /130

12
Kvalitative datainnsamlingsmetoder /131
Kvalitativt intervju /131
Dybdeintervju/enkeltpersonintervju /134
Gruppe- og fokusgruppeintervju /147
Det kvalitative barneintervjuet /158
Obser-vju /167
Deltakerobservasjon /169

13
Analyse og tolking i kvalitative prosjekter /179
Analyse- og tolkeprosess /179
Analyse: tidlig fase som fører fram til temaer eller kategorier /180
Tolking: senere fase som fører fram til resultater/funn /192

14
Formidling av resultater/funn i kvalitative prosjekter /195
Skriftlig framstilling i resultatdelen /195
Gode råd til oppbygging av resultatdelen /200

15
Kvantitative design /202
To overordnede typer design /202
Tidsaspektet i de forskjellige designene /203
Valg av design /203
Eksperimentelle studier /205
Observasjonsstudier /206
Evidenshierarkiet /209

16
Kvantitative datainnsamlingsmetoder /211
Metode med spørreundersøkelse (*survey*) /213
Eksperiment /220
Audit-metoden (kvalitetsprosjekt) /222

17
Analyse i kvantitative prosjekter /230
Sentrale begreper /231
Studiepopulasjon og stikkprøve /232
Forskjellige typer data /234
Fire målenivåer /234
Innsamling av data /238
Koding av data /238
Inntasting av data /241
Behandling av data /242

18
Presentasjon av data i kvantitative prosjekter /249
Fordeling av data /250
Figurer /251

19
Metodekombinasjon og metodetriangulering /255
Eksempler på metodekombinasjon i prosjekter /257
Fordeler og ulemper ved forskjellige metoder /257
Bruk av flytdiagram til å skaffe oversikt over analyseprosessen /259
Analyse i prosjekter med metodekombinasjon /259

20
Innovasjon i bachelor- og masterprosjekter /261
Hva er innovasjon? /261
Utfordringer for studenter /261
I prosjektet må du blant annet vise at du kan /261
Hvorfor arbeide med innovasjon i prosjektet? /262
Sammenhengen mellom forskning og innovasjon /262
Grader av innovasjon /263
Ulike typer innovasjon /264
Innovasjonsprosjektets tre trinn: nytt, nyttig og nyttiggjort /265
Forholdet mellom divergent og konvergent tenkning i prosjektets forskjellige faser /266
Forslag til hvordan du kan arbeide med divergente prosesser /266
Forslag til hvordan du kan arbeide med konvergente prosesser /267
Å styre andres divergente prosesser /267
Modeller for innovasjonsprosessen /269
Innovasjonsmetoder /271
Bruk av forretningsmodeller /272
Design for et innovasjonsprosjekt /274
Hvordan den skriftlige oppgaven bygges opp i innhold og form /276

21
Diskusjon /278
Diskusjonen i prosjektet er saklig og faglig /278
Deg selv i diskusjonen /278
Diskusjonselementer /279
To viktige typer diskusjon i oppgaven /279
Resultatdiskusjon og -vurdering /279
Metodediskusjon og -vurdering /281
Metodediskusjon og -vurdering i et kvalitativt prosjekt /281
Metodediskusjon og -vurdering i et kvantitativt prosjekt /284
Reliabilitet /286

22
Struktur og disposisjon /289
Strukturen gjenspeiler vitenskapelig arbeidsmåte /289
Standardstruktur som utgangspunkt /289
Problemformuleringen styrer både innhold og struktur /291
Eksempler på innholdsfortegnelser /291
Strukturelementer: framstillingsformer /292
Argumentasjon og refleksjon /293
Avsnittene til analyse og metodediskusjon er viktige /295
Abstrakt/sammendrag /295
Innledende avsnitt /296
Begrepsdefinisjoner /300
Formål /301
Konklusjon og perspektivering /301
Perspektivering /303

23
Argumentasjon /306
Faglig og saklig argumentasjon /306
Argumentasjonsterminologi /307
Elementene i en argumentasjon /307
Hvor kan du hente argumenter? /309
Struktur og formuleringer i argumentasjonen /310
Oppgaven som et argument /311
Hvor i oppgaven står argumentasjonen? /312

24
Språk /314
Skriv vitenskapelig og akademisk /314
Språket skal være faglig /316
Språket skal være klart og presist /316
Språket skal være veiledende /319
Språket skal være riktig /320
Nåtid, fortid, framtid eller …? /322
Språkressurser /323
Avsmitting og plagiat er forbudt /323

25
Formidling /324
Gjør det annerledes enn i prosjektet /324
Skriv en faglig artikkel /325
Artikkelens anatomi /326
Hold et muntlig innlegg på en konferanse eller et seminar /328

Litteratur og nettressurser /331

Stikkordregister /336

1

Hva er et godt bachelor- og masterprosjekt i helse- og sosialfag?

I dette kapittelet tegner vi opp de rammene som bachelor- og masterprosjektet i helse- og sosialfag skrives innenfor, og de kravene og kriteriene som er rettesnorer for et godt prosjekt. Det er her du henter overordnede argumenter for din framstilling.

Bachelor- og masterprosjektet i helse- og sosialfag er avslutningen på en utdanning. Her skal du ikke bare vise at du har kunnskaper, men også at du har ferdigheter i å undersøke og dokumentere undersøkelse av yrkesmessige forhold og problemer på et vitenskapelig grunnlag, og du skal kunne perspektivere dem til yrkespraksis. Gjør deg kjent med emneplanene for din utdanning. Her skal vi først se på tre eksempler fra bacheloroppgaver i sykepleie:

> — (Emneplan SYKP3900, OsloMet 2021).
>
> Gjennom arbeidet med bacheloroppgaven får du erfaring med fordypning innenfor et avgrenset område og mulighet for å utvikle din evne til faglig selvstendighet. Tema skal knyttes til kunnskap om sykepleieprofesjonen, pasienter og/eller pårørende. I bacheloroppgaven skal du gjøre systematiske litteratursøk for å anvende resultater fra nyere forskning relatert til den valgte problemstillingen. Bacheloroppgaven stiller krav til systematisk og klar fremstilling.
>
> **Læringsutbytte**
> Etter fullført emne har studenten følgende læringsutbytte definert i kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse:
>
> Kunnskap
> Studenten
> - kan gjøre rede for sykepleiers rolle og ansvar innenfor et avgrenset fordypningsområde
> - kan oppsummere relevant forskning og fagutvikling innenfor valgte fordypningsområde
>
> Ferdigheter
> Studenten
> - kan utarbeide en prosjektbeskrivelse som konkretiserer tidsplan og hvordan bacheloroppgaven skal gjennomføres med tilgjengelige ressurser
> - kan formulere en tydelig sykepleiefaglig problemstilling som er mulig å besvare innenfor oppgavens ramme
> - kan gjennomføre en avgrenset systematisk litteraturstudie i tråd med gjeldende vitenskapelige normer
> - kan avklare begreper, analysere og vurdere ulike kunnskapskilder og anvende disse til å formulere faglige resonnementer
> - kan presentere fagstoff på en selvstendig, logisk, kritisk og systematisk måte

Generell kompetanse

Studenten

- kan formidle og argumentere for styrker og svakheter ved egen studie, substansielt og metodisk
- kan reflektere over forskningsetiske problemstillinger

» — (SYKB390 Bacheloroppgave HVL, 2020–2021)

Innhald og oppbygging

I emnet skal studenten fordjupe seg i ei sjukepleiefagleg problemstilling og klargjere denne ved hjelp av teori, forsking og erfaringsbasert kunnskap. Emnet tek sikte på å skape grunnlag for kunnskap og bevisstheit om sjukepleie som fag, profesjon og vitskap.

I emnet gjennomførast det eit systematisk akademisk arbeid, kor målet er å belyse ny kunnskap, bidra til kvalitetsutvikling og innovasjon i sjukepleie.

Oppgåva kan ha følgande form:

1. Litteraturstudium, to alternativ
   - Alternativ A: Knytt opp mot avgrensa problemstilling
   - Alternativ B: Systematisk oversikt av litteratur knytt til fagkunnskap innan eit felt
2. Essay basert på erfaringskunnskap og som drøftast ved hjelp av relevant fagkunnskap og forsking.
3. Empirisk oppgåve, to alternativ:
   - Alternativ A: Basert på eigen innsamling av data
   - Alternativ B: Basert på deltaking i eit pågåande forskings- eller fagutviklingsprosjekt

Val av form på oppgåve gjerast i samråd med rettleiar.
Studentane kan skrive ei individuell oppgåve eller i par.
Studenten skal følge HVL sine retningslinjer for bacheloroppgåve.

» — (SYT2900 – Bacheloroppgave i sykepleie, NTNU 2020–2021)

Faglig innhold

Gjennom arbeid med emnet skal studenten vise innsikt i sykepleiens faglige og vitenskapelige grunnlag og utvikle sin fagkompetanse i tråd med kunnskapsbasert praksis. Studenten skal få innsikt i fagkritiske valg og vurdering av forskning gjennom litteratursøk og kritisk gjennomgang av forskningsartikler eller andre datakilder. Det vil også legges vekt på forskningsetikk. Studenten vil gjennom arbeid med bacheloroppgaven kunne arbeide med kvalitets- og forbedringsarbeid, samt vise evne til å delta i komplekse vurderings- og beslutningsprosesser i sykepleie. Har dybdekunnskap om et valgfritt område i sykepleiefaget. Benytter kunnskap om tema, teorier og metode relevante for oppgavens problemstilling.

Læringsutbytte

Kunnskaper

Studenten

- drøfter kunnskap om sammensatte og komplekse helse-, sykdom og livsutfordringer
- drøfter faglig kunnskap og relevante resultater fra forsknings- og utviklingsarbeid i teoretiske og praktiske problemstillinger, og kan treffe begrunnede valg i tråd med kunnskapsbasert praksis.
- har kunnskap om vitenskapsteori og forskningsmetode.
- har kunnskap om systematisk litteratursøk og kritisk vurdering av forskningslitteratur.
- har kunnskap om hvordan man kan oppdatere sin fagkunnskap.
- forklarer forskningsetiske overveielser og problemstillinger i sykepleiefaget

Ferdigheter
Studenten:
- redegjør for komplekse vurderings- og beslutningsprosesser i sykepleie
- viser en strukturert, kritisk og åpen framgangsmåte for å finne, vurdere og oppsummere forskningsstudier
- innhenter, systematiserer og kritisk vurdere relevant faglitteratur knyttet til en sykepleiefaglig problemstilling.
- anvender faglig kunnskap og relevante resultater fra forsknings- og utviklingsarbeid i teoretiske og praktiske problemstillinger, og treffer begrunnede valg i tråd med kunnskapsbasert praksis.

Generell kompetanse
Studenten:
- behersker relevante faglige og akademiske uttrykksformer og formidle sentralt fagstoff som teorier, problemstillinger og løsninger både skriftlig og muntlig.
- viser evne til en kritisk-analytisk vurdering av fag- og forskningsbasert kunnskap.
- deltar i en konstruktiv faglig dialog med andre innenfor fagområdet, og gjennom dette bidra til utvikling av god praksis.
- forstår betydningen av kunnskapsbasert praksis
- vurderer og integrerer forskningsresultater i sykepleie.
- kjenner til utvikling og innovasjonsprosesser i sykepleiefaget.
- planlegger og gjennomfører prosjekter som strekker seg over tid, alene eller som deltaker i en gruppe, og i tråd med etiske krav og gitte retningslinjer.

Som du ser har de tre emneplanene store likhetstrekk. De generelle kravene til et bachelorprosjekt er nesten likt beskrevet i alle studieplaner for helse- og sosialfag.

Studieplaner/semesterbeskrivelser og prøvebeskrivelser vil for flere utdanninger utdype kravene. Undersøk hva som står i studieplanen/semesterbeskrivelsen og prøvekriteriene for din egen utdanning.

Prosjektet skal leve opp til vitenskapelige prinsipper

Det vitenskapelige prosjektet i helse- og sosialfag tilhører en bestemt sjanger: vitenskapelig undersøkende avhandling. På engelsk tilsvarer det et *research paper*. Prosjektet er altså ikke en skoleoppgave, en rapport eller en kronikk – og det er ikke nok bare å gjengi det som står i bøkene om et emne. Du skal undersøke et faglig problem ved hjelp av metoder og teorier på samme måte som forskerne gjør. Og det behøver egentlig ikke være altfor vanskelig å skrive prosjektet, for det er en sjanger med faste elementer og kapitler, det vil si retningslinjer du kan følge. Det er det vi gir råd og veiledning om i denne boken. Utfordringen er om du som student har gjennomført undersøkelsen din på riktig måte slik at du faktisk har noe å fylle ut i sjangerens formater og kan dokumentere undersøkelsen presist og sammenhengende.

Pentagonen: allmenne vitenskapelige prinsipper

De vitenskapelige kravene tilgodeses i og med at bachelor- og masteroppgaven innen helse- og sosialfag skal følge de samme retningslinjene som egentlige vitenskapelige, undersøkende tekster.

Det skal være

- fokus (problemformulering) og formål (perspektiv)
- teoretisk og metodisk systematikk i undersøkelsen av data (empiri)
- et resonnement som skal følges

og det i en

- klart argumenterende framstilling med belegg og dokumentasjon for alle valg
- og i et presist og entydig språk med klare begrepsdefinisjoner

Dette vitenskapelige grunnlaget må være i orden, og det vil være disse elementene som pentagonen nedenfor representerer:

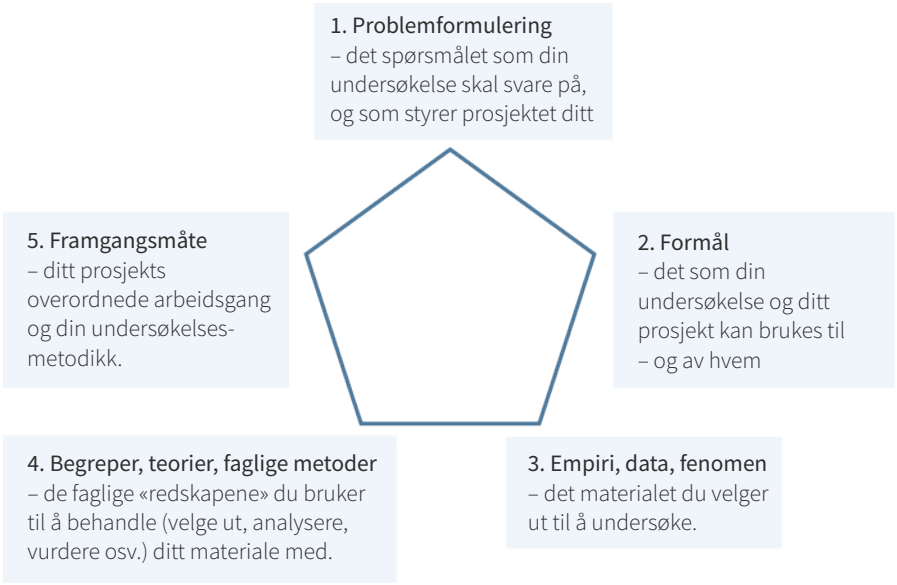

Bearbeidet etter Rienecker og Stray Jørgensen (2017)

De fem hjørnene i pentagonen kan utvides med en rekke arbeidsspørsmål:

Bearbeidet etter Rienecker og Stray Jørgensen (2017)

Når du skal argumentere for at det faglige og systematiske grunnlaget for prosjektet ditt er i orden, skal du kunne skrive noe i alle hjørner. Prosjektet skal

- være problemfokusert (hjørne 1)
- det skal være et profesjonsrettet bidrag (hjørne 2)
- du skal ha materiale (empiri) som du undersøker (hjørne 3)
- du skal undersøke empirien med faglig relevante redskaper, teorier og metoder (hjørne 4)
- du skal velge en undersøkelsesdesign som dokumenterer din framgangsmåte slik at andre kan følge din argumentasjon og ditt resonnement (hjørne 5)

Pentagonen er en rettesnor som skal revideres fortløpende.

AKTIVITET

1. Fyll ut en pentagon for prosjektet ditt, og gjør det fortløpende. I begynnelsen er det sikkert vanskelig å være presis, og det kan være at det er tomme hjørner. Men det er nettopp et tegn på at det mangler noe her.
2. Revider jevnlig pentagonen din så den blir stadig mer konkret og presis som styringsredskap. Hvis det er tomme hjørner, så vet du hva du mangler.

Det kan være lurt å vise veilederen en utfylt pentagon så han eller hun kan se at det vitenskapelige grunnlaget er i orden.

Viktig: Du skal bruke teorier og metoder – ikke bare referere til dem

Det skal som et minimum i prosjektet være en analyse der du bruker redskapene i faget ditt (teorier og metoder) på empirien din. Referat av det som står i bøkene, eller bare beskrivelse av hva du har sett eller lest, gir ikke mange poeng. Les om hvordan du bruker teorier og metoder i kapitlene 10–13, 15–17 samt 19–20.

Helse- og sosialvitenskap og profesjonene: fokus på praksis

Helse- og sosialvitenskap er et selvstendig vitenskapsfelt som handler om menneskets sykdommer og helse i vid forstand. Noen kaller helse- og sosialvitenskap det fjerde hovedområdet (ved siden av humaniora, samfunnsvitenskap og naturvitenskap).

Det gjelder for bachelor- og masteroppgavene på alle profesjonsutdanninger at de alltid er rettet mot yrkets praksis. Det vil si at det problemet du undersøker, skal ta utgangspunkt i profesjonen, og at undersøkelsen og resultatene av denne skal perspektiveres til yrkespraksis. Målgruppen er praktikere i faget.

Hva gjør et prosjekt i helse- og sosialfag godt?

Kvalitet i prosjektet i helse- og sosialfag er, utover de generelle kravene til en vitenskapelig sjanger, at studenten viser at han eller hun kan

- identifisere relevante problemer i helse- og sosialfaglig praksis
- sammentenke helse- og sosialfaglige og praksisrelaterte problemstillinger
- velge relevant teori og metode
- analysere helse- og sosialfaglige problemer
- peke på relevante perspektiver og handlingsanvisninger innenfor det helse- og sosialfaglige feltet

Forskjellige profesjoner innen helse- og sosialfag

Det er forskjell på de forskjellige profesjonene på helse- og sosialfeltet. Noen har i sin natur en overveiende naturvitenskapelig tilnærming (f.eks. radiograf, bioanalytiker), mens andre har en humanistisk, samfunnsvitenskapelig og naturvitenskapelig tilnærming – og ofte i kombinasjoner.

Utover de kravene og kriteriene som er allment helse- og sosialvitenskapelige, stiller hvert utdanningsområde egne krav til prosjektet.

Utfordringen er å skrive med fokus på profesjonen og ikke med fokus på emnet. Et godt prosjekt i helse- og sosialfag kommer alltid fram til en perspektivering for profesjonens praksis, og peker også på handlingsmuligheter. Alle andre elementer i prosjektet, for eksempel analyser, teorigjennomgang, databeskrivelse, er forutsetninger for å nå dit, og ikke mål i seg selv. Det samme gjelder naturligvis for tverrprofesjonelle oppgaver, der prosjektet både skal kunne relatere til egen profesjons kunnskapsgrunnlag og metoder samt relatere dette til øvrige involverte profesjoner.

Studieplan/semesterbeskrivelse og læringsmål/læringsutbytte

Når du skal skrive et bachelor- eller masterprosjekt, skal du derfor forholde deg til din utdannings særlige område, læringsmål/læringsutbytte og vitenskapsteoretiske bakgrunn. (Se kapittel 10 om bruk av vitenskapsteori i prosjektet.) Vi foreslår at du sjekker kravene i din egen studie- og emneplan, både med hensyn til læringsmål/læringsutbytte og eventuelle særlige krav til oppgaven.

AKTIVITET

1. Se på læringsmål/læringsutbytte i beskrivelsen av studieplan/semester for din utdanning.
2. Tenk over hvordan du kan vise alle (de fleste av?) disse læringsmålene / dette læringsutbyttet i prosjektet. Kryss av!
3. Hvis du er i tvil, spør veilederen.

Etikken i prosjektet

Det er alltid mennesker i fokus i helse- og sosialprofesjonene. Etiske vurderinger er et vilkår som særlig knytter seg til det helse- og sosialfaglige området og dermed bachelor- og masterprosjektet. Det gjelder selvfølgelig også på alle andre områder der det er mennesker involvert, men det er særlig uttalt på det helse- og sosialfaglige området. Se kapittel 9 om etikk.

I dette første kapittelet har vi så å si krittet opp banen, det vil si kort beskrevet det feltet og de vilkårene du undersøker og skriver innenfor. Nøkkelordene er vitenskapelig sjanger og praksis for helse- og sosialprofesjonene.

2

Problemformulering

En problemformulering i helse- og sosialvitenskap er …

En helse- og sosialfaglig problemformulering er det spørsmålet som hele prosjektet skal svare på. En helse- og sosialfaglig problemformulering skal ha relevans for profesjonen, det vil si at den i en eller annen forstand sikter mot å forbedre praksis, om det så er innenfor sykepleie, fysioterapi, ergoterapi, radiografi eller annet.

Problemformulering og arbeidsspørsmål

Arbeidsspørsmål er spørsmål til de undersøkelsene som er forutsetningen for å svare på problemformuleringen. Det er spørsmål som har til formål å skaffe data, empiri, til å analysere for å få resultater som kan tolkes, kategoriseres, vurderes mv. og brukes som støtte for konklusjonen.

Arbeidsspørsmål kan rette seg mot både kvalitative og kvantitative undersøkelser.

- Kvalitative arbeidsspørsmål vil vanligvis sikte mot å få svar på kvaliteter, opplevelser og egenskaper ved de oftest relativt få elementene man studerer. Resultatene gjelder kun de undersøkte elementene og kan ikke statistisk generaliseres.
- Kvantitative arbeidsspørsmål vil vanligvis sikte mot å få «tellbare» og – hvis man har elementer nok – generaliserbare resultater.

Mange problemformuleringer er tredelte: Først spørres med *hva*, så med *hvorfor*, og til slutt med *hvordan*. Ofte er hva- og hvorfor-spørsmålene arbeidsspørsmål, og hvordan-spørsmålet den egentlige problemformuleringen. Vi foreslår at du gjør det tydelig – også typografisk – hva som er den egentlige problemformuleringen, og skriver arbeidsspørsmålene etterpå.

Et ekte helse- og sosialfaglig problem: profesjon og praksis i fokus

Et ekte helse- og sosialfaglig problem er kort sagt et problem som profesjonen ikke har svar på. Det er ikke nok at *du* ikke kjenner svaret. Legg merke til at et problem i vitenskapelig og faglig forstand ikke behøver være negativt problematisk. Det kan faktisk være noe som fungerer bra, og undersøkelsen av «problemet» går da ut på å analysere og finne grunnene til at det fungerer bra.

Hvordan ser du et problem? Ta utgangspunkt i en observasjon som undrer deg!

Grunnlaget for en god problemformulering er ofte en observasjon som du undrer deg over og som du synes krever en forklaring. Ofte vil en «god undring» nettopp ta utgangspunkt i en observasjon som du har gjort i praksis, og som kan bidra med empiri og analyseres med faglige teorier og metoder. Observasjoner av problemer i praksis kan være

- en situasjon fra en klinikkperiode/praksisperiode
- prosedyrer – (utvikling, endring, vurdering)
- relasjoner mellom henholdsvis pasienter og helsepersonell, eller blant helsepersonell
- pasientatferd
- pårørendes atferd og problemer
- praksis på et klinikksted/praksissted
- utførelsen av en spesifikk handling (intervensjon)
- evaluering av pasientforløp
- kommunikasjon (med pasienter, med kolleger, med andre)
- samarbeid (med pasienter, med kolleger, med andre)

Legg merke til at du på noen utdanninger må fokusere på en klinisk problemstilling. Undersøk om det er begrensninger i hva du må fokusere på i din utdanning. Observasjoner av problemer i profesjonen kan være

- profesjonens aktuelle utforming
- diskusjoner om endringer eller fornyelser i profesjonen
- profesjonens mål, standardprosedyrer, veiledninger m.m.
- undervisningsmateriale
- forskrifter, retningslinjer
- et fagteams arbeid
- særlige temaer i profesjonen, f.eks. fysiologi, kommunikasjon, etikk
- utdanningen
- prøver

Legg merke til at på noen utdanninger *skal* fokus være på emner som er relevante for pasienter.

Problemformuleringen i oppgavens sammenheng

Problemformuleringen er ofte omgitt av andre avsnitt og informasjon i innledningen, for eksempel slik:

- identifikasjon av et problem, en undring
- problemkontekst, bakgrunn
- problemstilling
- avgrensing
- *problemformulering*